

publikácii do r. 1990 spísal Matoušek (2000). Pani profesorka je vo svojom živote mimoriadne aktívna po vedeckej, pedagogickej i organizačnej stránke. Ďalej aktívne publikuje, je významnou súčasťou Slovenskej ornitologickej spoločnosti, ktorú zakladala a bola aj hybným článkom rozvoja celej zoológie na Slovensku i Československu. Zaslúžený dôchodok trávi v Bratislave, kde sa teší zo svojich vnučiek. Stále navštevuje svoje materské pracovisko v Bratislave a donedávna sa zúčastňovala pravidelne aj redakčných rád časopisu Tichodroma i v pre ňu blízkom i ďalekom Zvolene.

Príspevok o pestrom živote takého človeka, akým je pani profesorka Feriancová-Masárová

nie je možné spísať na týchto pár riadkov. Je možné len pripomenúť, že ani vojna, ani politické zmeny nedokážu zmeniť náplň života a postoje človeka, zanieteného pre prírodu, ktorému sa ornitológia stala skutočne povoláním.

Veľa zdravia a šťastia pani profesorka, a nech sa ešte dlho tešíme z Vašej prítomnosti!

Literatúra

- FERIANCOVÁ-MASÁROVÁ Z. 1999: Čriepky (môjho života). — nepublikovaný rukopis.
- MATOUŠEK B. 2000: Významné životné jubileum Univ. Prof. RNDr. Zory Feriancovej-Masárovej, DrSc. — Tichodroma 13: 11–39.

Anton Krištín

Recenzia: Matoušek B. & Schmidt W. 2010: Pôvod a význam vedeckých mien vtákov. (Prekladový, výkladový a etymologický slovník vedeckých mien vtákov). Díl I. a II. (520 pp. + 405 pp). Trnava. Vydané vlastným nákladom autorov.

Hneď na začiatku sa priznávam, že tento príspevok nemá ambíciu byť vedeckou recenziou uvedenej knižnej publikácie, ale skôr vyjadrením obdivu a ocenenia celoživotného úsilia prvého z autorov, Dr. B. Matouška, ktorého výsledkom je ojedinelé a v slovenskom prostredí prioritné dielo, zaoberajúce sa pôvodom a významom vedeckých mien vtákov.

Jedná sa o rozsiahlu, dvojdielnu knižnú publikáciu, ktorá má spolu úctyhodných 925 strán. V prvom diele sú v abecednom poradí uvedené vedecké mená okolo 13 tisíc druhov, poddruhov, rodov, podrodov, resp. i ďalších taxónov recentných, ale aj fosilných vtákov, pričom, aby bol prehľad čo najúplnejší, spomínajú sa aj dnes už synonymizované mená. Autori správne upozorňujú, že pokiaľ ide o klasické grécke či latinské meno vtáčieho druhu, je možné si pri preklade pomôcť príslušnými slovníkmi, no pokiaľ autori pomenovania použili rôzne derivácie, môže nastať problém aj pre jazykovedne skúseného ornitológa (a nielen jeho). Takýchto prípadov vymenúvajú 25 (napr. meno taxónu môže byť zložené z viacerých častí pochádzajúcich z rôznych jazykov, ďalej latinizované mená, ktoré majú svoj pôvod v anglickom, francúzskom, nemeckom, ruskom, prípadne

iných jazykoch, základ mien taxónov tvoria tiež niekedy súčasné či historické toponymá, pričom vedecké meno na základe geografického termínu nemusí vždy súvisieť so skutočným významom, často sú živočíchy pomenované podľa mýtických postáv, či dokonca poprehadzovaním sledu slabík už existujúcich mien, atď.). Predstava, že záujemca, ktorý chce zistiť ako ten-ktorý taxón prišiel k svojmu vedeckému menu by sa musel predierať spleťou uvedených problematických miest je ťaživá a to najmä pre mladú a strednú generáciu slovenských ornitológov, ktorí nemajú žiadne alebo len veľmi chabé, základy gréckeho a latinského jazyka, na ktorých je založená zoológická vedecká nomenklatúra. Táto knižná publikácia nás teda od toho odbreňuje a nezištne ponúka exkurziu po vedeckých menách taxónov vtákov, ktoré dostali na základe ich morfológických či etológických charakteristík, ich rozšírenia, podľa priezvisk či mien rôznych ľudí, alebo historických súvislostí, atď. Je potrebné oceniť, že autori pri etymologicky nejednoznačných menách rozoberajú aj možné vysvetlenia. Tak napr. pri rode *Anthus* spomínajú až štyri, z nich tri majú grécky pôvod a štvrtý je latinský. Pri rode *Hippolais* sú takisto štyri, no derivácia tohto mena nie je

známa. Čo je však tu ešte zaujímavejšie je fakt, že samotné meno je zrejme chybné napísané (Hippolais má v gréčtine význam ako „koňa napodobňujúci“ čo nemá nič spoločné s daným rodom a tak správne by sa malo písať *Hypolais*, pričom grécky hypo znamená dolu či málo a mohlo by ísť o jeho výskyt či skôr spievanie v nižších partiách porastov). Samozrejme že, v tak obrovskom súbore mien je takýchto príkladov dosť a my tu nemáme možnosť na ne podrobnejšie upozorňovať.

Druhý diel je venovaný dedikačným vedeckým menám vtáčích taxónov, ktorých je okolo 4 tisíc. Aj keď niektoré z nich dostali mená po postavách z mytológie, obrovská väčšina ich má po ornitológoch či zoológoch vôbec, ich najbližších príbuzných, ale prípadne aj po cestovateľoch

Podnadpis diela naznačuje, že sa jedná o rozsiahly a vyčerpávajúci prekladový, výkladový a etymologický slovník vedeckých mien vtákov sveta – dodajme: jedinečný svojho druhu v ornitologickej literatúre. Slovník je rozdelený na časť, kde sú uvedené mená všeobecného charakteru a na časť s menami dedikačnými. Najmä tá druhá je nesmierne zaujímavá, lebo odzrkadľuje rôznorodosť prístupu a najmä bohatú škálu pohnutí taxonómov pri tvorbe a dedikovaní vedeckých mien vtákov. Študujúc objemné dielo som sa nechtiac pristavil u hesla „*kittenbergeri*“. Týka sa totiž levického rodáka Kolomana Kittenbergera (1881-1958) niekdajšieho chýrneho kolektora Prírodovedeckého múzea v Budapešti – aktéra šiestich expedícií do východnej Afriky. Stalo sa, že počas prvého pobytu na čiernom kontinente (1902-06) obaja jeho bratia v snahe naplniť svoju vlastivednú povinnosť (čo sa v tých časoch zvlášť nosilo) pomad'arčili si pôvodné priezvisko na „Katona“. Vtedajší riaditeľ Prírodovedného múzea Gejza Horváth nazdáva-

a kolektoroch, atď. Čo je obzvlášť cenné, autori pri nich uvádzajú aj základné biografické dáta, takže čitateľ sa bližšie dozvie o danej osobnosti.

Prezerajúc toto neobvyklé a na naše pomery jedinečné dielo, ku ktorému sa iste mnohí z nás budú radi a často vracáť, je potrebné pogratulovať a poďakovať sa autorom, najmä Dr. B. Matouškovi, za jedinečný počin, ktorý je založený na mimoriadnom a mnohoročnom úsilí vyhľadávania a odborného skompletizovania často ťažko dostupných údajov, dokumentovaných dlhé roky bez pomoci dnešných počítačových databáz, ktorý presahuje rámec nášho ornitologického či zoologického sveta a ktorý jednoznačne má dosah do celkového vedomostného a kultúrneho povedomia Slovenska.

Ludovít Kocian

júc sa, že zrejme obdobne učiní aj ich africký kolektor, svojvoľne nariadil, aby pri dedikácii nových taxónov sa zásadne uvádzalo namiesto cudzo znejúceho Kittenbergera priezvisko „Katona“ (viď *Aquila*, roč.65, 66). S týmto nezmyselným nápadom a postupom sa Koloman Kittenberger oboznámil až po návrate z expedície. Prirodzene sa dôrazne ohradil trvajúc na svojom priezvisku. Dovtedy však už viac horlivých autorov na počesť usilovného afrického bádateľa stačilo pomenovať niekoľko taxónov najmä z ríše hmyzu prívlastkom „katonae“, z vtákov napríklad cistovníkovca *Cisticola katonae* Mad., 1904. Až neskôr, keď už vyšlo najavo, že Kittenberger sa nehodlá vzdať priezviska, ten istý autor popisu *Cisticola katonae* Gyula Madarász, vedomý si predchádzajúcich lapsusov uviedol nový druh dažďovníka ako *Apus kittenbergeri* Mad., 1910, poľažne kúdelníčku *Anthoscopus colomanni* Mad., 1910.

Stalo sa to pred sto rokmi. *Nomen est omen!*

Andrej Stollmann